

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ

УДК 228.993.378

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2021.2.19>**Куриляк Валентина Василівна**

кандидат технічних наук,
завідувачка кафедри філософії, теології та історії церкви
ПВНЗ «Український гуманітарний інститут»
вул. Інститутська, 14, Буча, Київська область, Україна,
докторантка кафедри культурології та філософії
Національного університету «Острозька академія»
вул. Семінарська, 2, Острог, Рівненська область, Україна
orcid.org/0000-0001-5245-9700

РОЗУМ, ХАРАКТЕР ТА ОСОБИСТІТЬ У ВЧЕННІ ЦЕРКВИ АДВЕНТИСТІВ СЬОМОГО ДНЯ (НА ОСНОВІ ПРАЦЬ ЕЛЛЕН УАЙТ)

Актуальність проблеми дослідження зумовлена значним рівнем інтересу до вивчення розумових можливостей людини, формування адаптивного характеру та особистості у цілому. Цікавим убачається зв'язок між релігією та характером людини, який виявлено у вченні Церкви адвентистів сьомого дня. Тому **мета** дослідження полягає у всебічному визначенні значення розуму, характеру та особистості, особливо в встановленні рівня їхнього впливу на процес спасіння людини у конотації цієї релігійної деномінації адвентистів. У процесі дослідження використано **науковий метод** аналізу, який допоміг абстрагуватися від доктринального вчення адвентистів у цілому та зосередитися на одному його складнику – значенні розуму, характеру та особистості у процесі спасіння людини. Це дало змогу виокремити складники розуму, які, на думку адвентистів, включають: пам'ять, емоції, сумління, мислення, свідомість тощо, являючи в кінцевому підсумку цілісну картину – розуму (інтелекту), характеру та всієї особистості людини. **Результати дослідження.** Досліджено поняття та зміст терміна «розум», який, на думку адвентистів, є важливим складником процесу спасіння людини. Узагальнено позицію адвентистів щодо важливості розвитку та вдосконалення інтелектуальних та особистісних характеристик, які відіграють одну з важливих ролей у процесі освячення та отримання спасіння людиною у позаземному бутті. Установлено так звану есхатологічну формулу адвентистів, яка полягає у такому: *вкладатимеш у розвиток інтелекту (розуму), не матимеш доброго характеру, не матимеш християнського характеру, втратиши спасіння.* Визначено взаємозв'язок між есхатологічними подіями та принципами земного життя людини (християнина). Констатовано, що згідно з ученням адвентистів, людина крім характеру нічого не зможе взяти із собою на небо. Саме тому його розвиток, вдосконалення у постійних (конструктивних) взаємостосунках із Творцем є одним зі складників процесу спасіння людини у вченні Церкви адвентистів сьомого дня.

Ключові слова: розум, характер, особистість, процес спасіння, Церква адвентистів сьомого дня.

Вступ. Дослідження інтелектуальних можливостей та виховання прийнятних для роботи в колективі рис характеру є одними з пріоритетних напрямів дослідження за останні сто років. Причиною незгасаючого інтересу до вивчення особливостей внутрішнього світу людини є потреби, сформовані сферою менеджменту, та підвищення рівня комфорту праці у країнах, які займають провідні позиції у світі. Не менший рівень зацікавленості у визначенні рівня значення розуму, характеру та особистісних якостей людини виявляє Церква адвентистів сьомого дня, яка за понад 150 років своєї діяльності присвятила цьому питанню значну кількість

праць у медичній та теологічній сферах. Вивчення адвентистами розуму, характеру та особистості в контексті теології цікаве тим, що містить зв'язок між процесом освячення, через який у людини, згідно з ученням адвентистів, виховуються відповідні християнські якості та спасінням людини для вічності.

Мета та завдання. Метою дослідження визначаємо всебічне визначення рівня значення розуму, характеру та особистості у вченні Церкви адвентистів сьомого дня. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання: проаналізувати праці Еллен Уайт на факт згадування понять «розум», «характер» та «особистість»; визначити рівень значення у релігійному контексті та тлумачення адвентистів впливу освячених/неосвячених розуму, характеру та особистості на процес спасіння людини; зрозуміти, чому адвентисти приділяють значну увагу розвитку особистісних та інтелектуальних якостей вірян Церкви.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано науковий метод аналізу, який допоміг абстрагуватися від доктринального вчення адвентистів у цілому та зосередитися на одному його складнику – значенні розуму, характеру та особистості у процесі спасіння людини. Більше того, розчленування предмету дослідження на складники дало змогу розглянути тему у більш вузькому значенні та виокремити складники розуму, які, на думку адвентистів, включають: пам'ять, емоції, сумління, мислення свідомість тощо, у цілому являючи цілісну картину – розуму (інтелекту), характеру та всієї особистості людини.

Результати. Адвентисти звикли апелювати до творів Еллен Уайт як до авторитетних коментарів на духовну тематику. Уважне прочитання творів письменниці виявляє, що у своїх працях вона значну увагу присвятила описанню розвитку характеру та особистості людини, які, як учать адвентисти, повинні відображати образ Христа. Позиції письменниці щодо питання розуму людини були зібрані в книгу-компіляцію під назвою «Розум, характер, особистість». Авторка неодноразово наголошувала на важливості вивчення людського розуму. Вона зазначала, що необхідно вивчати «вплив розуму на тіло й тіла на розум і на закони, які ними керують» [1, с. 3]; необхідно тренувати свій розум «за допомогою набування знань, спостереження, роздумів» [1, с. 3]; необхідно пізнавати самого себе, оскільки «це – велике пізнання», а «людина, що усвідомлює свої недоліки, щосили буде прагнути досягти, можливо, найвищого ідеалу фізичної, розумової і моральної досконалості» [1, с. 4]; необхідно вдосконалювати свій розум якнайбільше, оскільки «всю вічність ми будемо продовжувати вивчати шляхи і справи Бога» [1, с. 5]; необхідно усвідомити той факт, що успіх може бути досягнений лише завдяки боротьбі, оскільки «існує ворог, який прагне через спокусу привести душу до сумнівів і гріха» [1, с. 5]; необхідно «відточувати і розвивати всі розумові та фізичні здібності» [1, с. 6]; необхідно зрозуміти важливість пізнавати «людську природу і досліджувати людський розум» із метою придбання душ для Христа [1, с. 8]. І наостанок необхідно осмислити те, що завдяки постійному вдосконаленню своїх здібностей людина здатна «досягти досконалості, яку можна порівняти з ангельською» [1, с. 9].

На думку Е. Уайт, існує тісний зв'язок між духовністю та розвитком розуму. Людський розум потребує широї, чистої віри та відносин із Богом, які ведуть до «вчинення діл милосердя і любові» [1, с. 27]. Така релігія приносить мир у серце і людина живе в атмосфері Божої любові. Бог є джерелом радості та щастя для створених ним істот у Всесвіті. І коли «Бог живе в серцях людей, то й вони стають здатними з любов'ю творити добро оточуючим» [1, с. 28]. Як наслідок, «фізичні, розумові і моральні сили людини зміцнюються, тому що атмосфера Неба як цілющий, дієвий дух наповнює серце» [1, с. 27].

Розум також є потужним інструментом впливу на оточення. Цей вплив може бути як позитивним, так і негативним. Тоді як праведні люди спонукають інших до високоморальної поведінки, грішні люди зводять та спокушують інших, використовуючи розумові здібності на зло. Згідно з уявленнями адвентистів, гріх, так само як і благодать, впливає на все людське єство, а отже, й на розум [1, с. 29].

Еллен Уайт ставить питання: «Що піднімає на належний рівень людський розум?». І дає на нього відповідь – Голгофський хрест. Коли людина вірою споглядає Христа, тоді «всяке

бажання самопрославлення падає в порох» [1, с. 29] Завдяки роботі Святого Духа над розумом людини «вона стає досконалою в Христі Ісусі» [1, с. 30], а також здобуває «перемогу над схильністю до зла» [1, с. 30]. Тому, вважають адвентисти, саме християнська релігія здатна розвивати, примножувати інтелектуальні здібності та сприяти поліпшенню фізичного здоров'я.

Адвентисти в контексті вивчення розумових здібностей людини стверджують, що фанатизм є однією з розумових хвороб людини. Оскільки фанатизм – це сліпе та доведене до радикалізму слідування переконанням, то людина, яка заражена такою хворобою, має закритий, або «сліпий» розум, який не здатний об'єктивно, критично оцінювати навколишній світ, у т. ч. збалансовано релігійно мислити. Щодо цього застережний вислів Еллен Уайт є таким: вона твердить, що це є тактика сатани, яка полягає у тому, що коли він «не може утримати душі в крижаній байдужості, він спробує втягнути їх у вогонь фанатизму» [1, с. 38], а фанатичний розум у людей є наслідком потуранню негативним схильностям характеру [1, с. 38].

За словами Е. Уайт, фанатична людина може стати психічно неврівноваженою і потребуватиме лікування [1, с. 41]. Якщо прояви фанатичного розуму не помітити на початку, то потім може бути надто пізно, бо фанатизм «дуже важко загасити, як вогонь, який охопив увесь будинок» [1, с. 43]. Такі люди замість того, щоб проповідувати вістку, яку доручив Христос, захоплені «хитромудрими теоріями», які «заповнюють увесь розум людини» [1, с. 43]. Фанатичний розум, зокрема, проявляється у схильності до особистої незалежності та небажанні слухати поради інших віруючих братів та сестер [1, с. 45]. Одним із видів фанатизму є прагнення людини контролювати розум свого ближнього [1, с. 46]. Загалом як засновники адвентизму, так і сучасна Церква засуджують фанатизм, наголошуючи на тій ролі розуму у християнській поведінці, завдяки якій людина повинна уникати крайнощів. Для цього розум повинен бути здатним до аналізу, чутливим, гострим, а не сліпим.

Адвентистська письменниця стверджувала, що між розумом та тілом є тісний взаємозв'язок, оскільки від стану розуму залежить здоров'я організму в цілому. Якщо на серці є усвідомлення того, що ти живеш згідно з відкритою істиною, «це зробить людину життєрадісною і відбивається на всьому його організмі, покращується кровообіг і оздоровлюється усе тіло» [1, с. 59]. Іноді причиною розвитку хвороби може стати сила власної уяви. «Багато хто помирає від хвороб, єдиною причиною яких є уява» [1, с. 60]. З іншого боку, «сила волі і самоконтроль зберігають здоров'я і сприяють одужанню» [1, с. 60]. Тим, хто страждає тілом через свою хворобливу уяву, «бракує сили волі здригнутися і вступити в боротьбу з хворобою тіла і розуму» [1, с. 61]. Саме тому Еллен Уайт часто наголошувала, що у здоровому тілі має бути здоровий дух, тому треба значну увагу приділяти тому, щоб підтримувати свій організм у належному стані [1, с. 61]. Однак іноді причинами хвороби можуть стати відчай, зневіра, тоді захворювання настає від постійного «виношування думок про печалі і труднощі» [1, с. 62].

У творах Е. Уайт знаходимо твердження, що «мозок є центром тіла». Він керує кожною частиною людського тіла. «Від нервових клітин мозку до всіх інших нервових клітин організму, по яких як по телеграфним проводах розходяться сигнали ... які контролюють життєво важливі функції всіх органів». Усі наші вчинки – хороші й погані – беруть свій початок у розумі [1, с. 72]. Шкідливі звички ведуть людину в рабство [1, с. 73]. Потрібно постійно оберігати своє «моральне єство за допомогою постійного пильнування» [1, с. 73].

Що ж руйнує розум, на думку адвентистів? Або в якому разі він перестає бути цитаделлю? Бездіяльність, потурання своїм бажанням та самовпевненість руйнують захисну стіну душі та розуму людини [1, с. 75]. Процес деградації людини не відбувається миттєво. Для цього потрібний час. Особистість змінюється через споглядання. «Потураючи нечестивим думкам, людина може так виховати свій розум, що гріх, який одного разу викликав огиду, стає приємним» [1, с. 75]. Уживання тютюну притупляє почуття, «так що розум не в стані сприймати духовні істини» [1, с. 75]. Різноманітні пристрасті та потакання зіпсованому апетиту сприяють тому, що людина йде шляхом деградації та погибелі [1, с. 76]. Кожна людина повинна прийняти рішення, «чи буде вона у своєму житті керуватися розумом або тілесними нахилами» [1, с. 77].

Згідно з поглядами Е. Уайт та сучасними адвентистами, Святе Письмо є фундаментом будь-якого вивчення. Слова зі Святого Писання «звертаються до розуму, серця і зміцнюють їх» [1, с. 89]. «Біблійні істини, прийняті серцем, піднімуть розум і душу» [1, с. 89]. Наукові знання та художня література не мають сили «осяяти затьмарений розум людей» так, як це може зробити Христова Євангелія [1, с. 66]. Завдяки прийняттю Божої вістки «розум змінюється, здатності активізуються», притуплена совість пробуджується. Ця робота самій людині не під силу – її звершує Святий Дух [1, с. 67]. А отримання справжньої вищої освіти полягає у беззастережному послуху Слову Божому, слідуванню за Христом. Така освіта потребує «набагато більшого, набагато більш духовного, ніж просто книжкового знання» [1, с. 90].

Вивчення Біблії укріплює та надихає розум, відкриває мету в житті. «Як джерело знання і освіти Біблія не має собі рівних» [1, с. 91]. Вона відкриває шлях як жити у святості [1, с. 94]. Біблійна обітниця дарування нового серця має на увазі дарування нового розуму. Ця зміна розуму допомагає людині володіти «чітким розумінням християнського обов'язку, пізнанням істини» [1, с. 94]. Еллен Уайт радить «вивчати на пам'ять частини Священного Писання і навіть цілі розділи, щоб повторювати їх, коли сатана наблизиться зі своїми спокусами». Таким чином, тренується пам'ять, і людина має охорону від підступних гріхів [1, с. 95].

Еллен Уайт наголошує, що воля людини повинна контролювати її емоції [2, с. 123]. Завдяки релігії Христа смаки, пристрасті, емоції підкоряються совісті та здоровому глузду [2, с. 124]. У разі коли емоції та почуття противляться виконанню Божої волі, то християнин повинен ставити в пріоритеті послух Богові [2, с. 124]. Як протестанти адвентисти сповідують виправдання одною вірою, віра ж є більше проявом волі, свідомого вибору, ніж емоцій. «Не потрібно чекати якихось чудесних переживань, перш ніж повірити, що Бог почув вас» [2, с. 125]. Тому не потрібно ставити почуття мірилом своєї близькості до Бога, оскільки вони мінливі та оманливі [2, с. 126]. Сприйняття як Божої реальності, оточуючого світу, інших людей, себе не повинно залежати від емоцій. Ті, хто бажає у вірі шукати піднесенні почуття та екстаз, «не живуть новим життям». «Їхній досвід не глибше, ніж почуття. Вони будують на піску, а коли дмуть вітри, їхній будинок руйнується» [2, с. 127].

Утім, згідно з адвентистською думкою, у певних випадках почуття «занепокоєння, туги або самотності» є корисними і служать для добра людини. Завдяки цьому Бог прагне, щоб ми шукали в Ньому постійну підтримку, втіху та любов [2, с. 127]. «Господь бажає стривожити їхній розум, щоб спонукати їх звернутися до вічних реалій» [2, с. 127]. Водночас там, де зосередженість на почуттях може входити у конфлікт із відносинами з Богом, не потрібно надмірно споглядати на себе та досліджувати лише свої емоції. Цей процес насправді може призвести до сумнівів, і людина заплутується у своїх проблемах. «Нам потрібно відвернутися від себе і повернутися до Ісуса» – такою є адвентистська позиція [2, с. 127].

Пам'ять є другою властивістю інтелекту. До неї належать запам'ятовування, збереження та відновлення інформації. Пам'ять тісно пов'язана з досвідом. Згідно з коментарями Еллен Уайт, суб'єктивний досвід Єви полягав у тому, що коли вона взяла заборонений плід та з'їла, то вона уявила, що ніби відчула дію життєвої сили, уявила, що проникла у вищі сфери буття, перебувала у стані невідомого для неї неприродного збудження. Своєю чергою, Адам спокусився, спостерігаючи досвід Єви [3, с. 56, 72].

Критеріями об'єктивного досвіду, на думку адвентистів, є такі: перед об'єктивним досвідом ідуть експерименти, які є різноманітні, ґрунтовні, проаналізовані; сама людина при цьому повинна бути вільною від упереджень, раніше сформованих поглядів та звичок, забобонів; об'єктивний досвід ніколи не суперечить десяти заповідям, законам природи, науковим фактам [2, с. 159]. Звісно, досвід минулого відкладається у пам'яті, формує її, проте досвідом є також те, що людина переживає у теперішній момент, однак це ще не є пам'яттю.

У Біблії адвентисти знаходять принципи або чинники укріплення пам'яті, а саме вплив Бога на серце людини. Одна з функцій Святого Духа – «пригадає вам усе, що Я вам говорив» (Євангеліє від Івана 14:26). Саме Святий Дух приводить на пам'ять людини необхідні істини, які їй потрібні в той чи інший момент; із боку людини очікується тренування пам'яті через

читання, вивчення та запам'ятовування. Саме читання та вивчення Біблії сприяють найкращому розвитку пам'яті. Зокрема, ще є необхідним контроль пам'яті. Авторка Ольга Стасюк закликає придушувати негативні спогади, оскільки інакше ми не зможемо оцінити дивні приклади Божої любові та турботи, які Він проявляє в нашому житті. Вона також закликає до культивування у своїй пам'яті проявлених Божих благословень [2, с. 160–162]. «Оточіть ці благословенні обітниця вірою і помістіть їх у залах своєї пам'яті» [4, с. 630]. «Будемо ж завжди пам'ятати милосердя Господа і безліч Його благодійств» [5, с. 348].

Пам'ять безгрішного Адама була досконалою, оскільки їй не була властива забудькуватість. До того як Адам ще не пізнав зло, у його пам'яті зберігалися лише приємні пережиті моменти. На відміну від Адама пам'ять сучасної людини пережила деградацію. Щоб щось запам'ятати, людина рідко покладається на власну пам'ять, оскільки інформація може забуватися, вона користується різними сторонніми засобами, записниками тощо. Ольга Стасюк наводить приклад, що чудова пам'ять у сучасної людини може бути ознакою розбалансованості в інших сферах інтелекту. Пам'ять сучасної людини має такі властивості: забудькуватість, краще зберігання негативних подій, аніж позитивних, зберігання суб'єктивного досвіду замість об'єктивного.

Судження (логічне мислення) – це третя властивість інтелекту. Вона визначається як здатність зважувати, оцінювати предмети завбачливо, обережно, розсудливо. Завдяки цьому людина визначає свої цінності, шкалу пріоритетів [2, с. 132]. Згідно з адвентистським богослов'ям, критерієм судження безгрішного Адама був Божий Закон, записаний у його серці. Він склався з двох заповідей: любові до Бога і любові до ближнього (Матвія 22:35–40). Пізніше цей закон прийняв форму Десяти заповідей. Згідно з Біблією, це є єдиним критерієм для розуму людини: «Закон Бога його в його серці, кроки його не спіткнуться» (Псалом 37:31, див. також Псалом 119:34; Ісаї 51:7; Єремія 31:33). Той самий критерій, уважають послідовники Церкви АСД, зберігається в Новому Завіті. Передусім він був у Ісуса Христа: «Твою волю чинити, мій Боже, я хочу, і Закон Твій у мене в серці» (Псалом 40:9). Апостоли також підтверджували важливість вивірення свого життя згідно із Законом Божим, називаючи його «законом досконалим», «законом волі»: «А хто заглядає в закон досконалий, закон волі, і в нім пробуває, той не буде забудько слухач, але виконавець діла, і він буде блаженний у діянні своїм!» (Якова 1:25). Критерієм оцінки вчинків людей на останньому суді буде також Божий Закон: «Отак говоріть і отак чиніть, як такі, що будете суджені законом волі» (Яківа 2:12) [2, с. 134–135].

Однак після гріхопадіння сучасна людина має викривлену шкалу цінностей. Вона складається з таких орієнтирів: думка більшості, погляд батьків та пращурів, погляд друзів, особиста думка. Про таке викривлене судження є згадки у Біблії, зокрема апостол Павло писав: «Самі себе хвалять, вони нерозумно самі себе міряють собою і рівняють із собою себе» (2 Послання до Коринтян 10:12). Згідно з Біблією, ця шкала цінностей виглядає так: «Що бо високе в людей, те перед Богом гидота» (Луки 16:15) [2, с. 136].

На думку адвентистів, вибір неправильної шкали цінностей призводить до таких наслідків, як: моральна залежність – такі люди не мають власної думки, оскільки залежать від погляду інших людей; втрата індивідуальності – такі особистості мімікрують під поведінку оточуючих, людина втрачає свою унікальність і в усьому стає подібною до інших; люди в загальному схильні до наслідування поганих учинків (Римлянам 1:28–32); спотворена оцінка реальності – людина сприймає як найважливіше земні, матеріальні речі, власний бізнес, а вічними цінностями нехтує. Як наслідок, це впливатиме на її вічну долю [2, с. 140–141].

Щоб відродити судження людини, стверджує адвентистське богослов'я, Господь відновлює її духовний зір. Завдяки Святому Духу людина починає усвідомлювати духовну та моральну реальність в усій її повноті. «Каже Господь: Дам Закона Свого в середину їхню, і на їхньому серці його напишу» (Єремія 31:33). Святий Дух записує в серце людини Божий Закон. І заповіді Господні стають для людини критерієм її поведінки. Прикладом цього є новозавітня історія, як після знайомства з Христом у Савла, який став апостолом Павлом, докорінно змінилася шкала цінностей: «Але те, що для мене було за надбання, те ради Христа я за втрату вважав. Тож усе я вважаю за втрату ради переважного пізнання Христа Ісуса, мого Господа, що я ради Нього відмовився

всього, і вважаю все за сміття, щоб придбати Христа» (Филип'янам 3:7-8). Відроджена, духовна людина покликана проводити постійний регулярний самоаналіз, самосуд. «Бо коли б ми самі судили себе, то засуджені ми не були б» (2 Послання до Коринтян 11:31) [2, с. 141–143].

Однак на шляху до випрацювання правильного судження Ольга Стасюк закликає остерігатися самообману. Людина може вважати себе віруючою та водночас перебувати в духовній небезпеці. Таким людям Господь скаже на Останньому суді: «Я ніколи не знав вас... Відійдіть від Мене, хто чинить беззаконня!» (Євангеліє від Матвія 7:21,23). Ці люди називали себе віруючими, однак не поставили Божий Закон критерієм своєї поведінки [2, с. 147].

Як визначають словники, характер – це «поєднання стійких психічних особливостей людини, що визначають його поведінку в життєвих обставинах і в першу чергу під час взаємодії з оточуючими людьми» [6]. У контексті теології виправдання виключно одною вірою адвентисти розглядають характер не як умову сприйняття людини Богом, а як необхідний результат освячення, яке віруюча людина здобуває завдяки відносинам з Богом, а також як показник цих відносин.

Еллен Уайт великий обсяг своїх праць присвятила розвитку характеру. З огляду її праць на цю тему, можна виділити, що: формування характеру – це головна мета життя; це – найбільш благородна справа; святий характер є найвеличнішою цінністю. Вона наводить такі аргументи щодо важливості мати хороший характер: досконалий характер демонструє силу істини; вдосконалюючи характер, ми приближаємо другий прихід Христа; з погляду вічності єдиною цінністю людини є характер; біблійний образ характеру – це білий одяг спасених (Об'явлення 7:9; 19:8) [2, с. 165–167].

Адвентистське визначення поняття «характер». У той час як світська література визначає характер як сукупність психологічних та духовних властивостей людини, які можна помітити у її поведінці, звичках мислення, мови, відносин, життєвій філософії [2, с. 168], Еллен Уайт подає багатоманітні визначення характеру. Наведемо декілька із них. «Вдача, індивідуальні особливості, звички складають наш характер» [7, с. 174]. «Вчинки, якщо вони часто повторюються, утворюють звички, а звички формують характер» [8, с. 148]. «Думки і почуття в їх взаємозв'язку якраз і становлять характер» [1, с. 660]. «Розумові і моральні сили ... ми зобов'язані вжити їх у справу; якщо ми зробимо це правильно, тоді вони сформуєть добрий характер» [9, с. 606]. Узагальнюючи вищевказане, можемо зробити таке визначення характеру з погляду адвентистів. «Це вдача, індивідуальні особливості та звички людини, які формуються під впливом розумових та моральних сил» [2, с. 169].

Біблія не містить слово «характер», однак ця книга містить безліч персонажів, які мали свої індивідуальні риси, особливості та характер [2, с. 170]. Безгрішний Адам володів досконалим, богоподібним характером. Варто зазначити, що разом із тим його характер не повинен був залишатися незмінним, він повинен був розвиватися впродовж усієї вічності. Еллен Уайт пише, що Адам «вийшов із рук свого Творця, отримавши врівноважений характер і такі можливості для вдосконалення, що за з'єднання Божественного впливу із власними зусиллями людина може облагородити себе і майже уподібнитися ангелам» [9, с. 340]; «до гріхопадіння Адам міг через послух Божому Закону формувати праведний характер» [10, с. 62]. Важливі якості характеру: сильний, непохитний, твердий, гарний, глибокий, постійний, урівноважений тощо. Окрему увагу Ольга Стасюк присвячує визначенню поняття «урівноважений». Антонімами цього слова є: «перекошений», «деформований», «спотворений». Неврівноважений характер – це характер, в якому присутні сильні та слабкі боки. Після гріхопадіння, як уважає адвентистська теологія, нащадки Адама отримали від нього у спадщину спотворений характер [2, с. 171–174].

Адвентистська позиція полягає у тому, що цей процес складається як із частини, за яку відповідає Бог, так і з частини, за яку відповідає людина. Місіс Уайт стверджує, що Бог дає віруючому відроджений характер: «Усім, хто вірить, що Христос дає новий характер, який завдяки його (Христа) безмежній жертві є відображенням його власного характеру» [7, с. 449]. Бог викликає у людині появу нових рис характеру [11, с. 99]. Бог поміщає віруючого у свою майстерню, у якій Творець формує її характер за образом Христа. У цій майстерні Господь використовує страждання, випробування, проблеми, складні обставини, втрати, різноманітні захворювання [2, с. 179]. Із боку самої людини очікується самовладання та сила волі. Вона повинна

кожного дня присвячувати своє життя Богові, приділяти час над роздумами над Біблією, щоб мати з Ним постійний зв'язок. У Святому Письмі людина споглядає красу та досконалість Божого характеру і сама змінюється на той самий образ (2 Послання до Коринтян 3:18).

Разом із тим, на думку Еллен Уайт, від людини очікується самоаналіз: «Нам слід критично досліджувати себе, аби не дозволити жодній негативній рисі залишитися не виправленою» [11, с. 331–332]. Потрібно порівнювати себе з досконалим характером Ісуса Христа і чітко побачити вади свого характеру. Треба прийти до Нього з покаанням, зізнаючись, що зі своїми моральними недосконалістями та вадами заслуговує вічної смерті. Однак при цьому необхідно покладати надію на Кров Христа, яка може очистити від будь-якого гріха. Важливо не впасти в розпач через свої недоліки і також не миритися з їхньою присутністю в характері [2, с. 182–183]. У цьому процесі також є необхідною самодисципліна: «Жорстка самодисципліна необхідна для того, щоб розвинути в собі піднесений християнський характер!» [12, с. 220]. Від християнина очікується не лише покаання в гріхах, а й придушення, упорна боротьба зі своїми негативними рисами. Також потрібно культивувати ті риси характеру, які залишаються нерозвиненими [2, с. 184–185].

Темперамент синонімічний поняттю «характер», однак має більш вузьке значення. Це вроджена властивість психіки людини. Вона характеризує особистість через призму динамічних особливостей її психічної діяльності, ритму, темпу та інтенсивності певних психічних процесів та станів [2, с. 185–186]. У світській психології існує думка, що темперамент не можна змінити. Однак Ольга Стасюк, опираючись на твори Еллен Уайт, вважає, що саме диявол зацікавлений, щоб усі так уважали. Зіпсований темперамент також є гріхом. Типи темпераменту: холерик, сангвінік, флегматик, меланхолік [2, с. 187].

Сильні та слабкі боки темпераменту. Автор, подібно до теми характеру, вважає, що потрібно докладати багато зусиль для розвитку слабких боків темпераменту. Таким чином можна досягти певної зрівноваженості. Людина, займаючись цим, хоча й матиме той темперамент, який даний їй від народження, однак слабкі його боки не будуть так яскраво виражені [2, с. 188–189]. Адвентисти закликають не забувати, що в процесі вдосконалення нашого характеру та темпераменту зацікавлений Бог. Творець обіцяє нам свою допомогу. «Якщо ви станете жити за принципом приросту, додаючи одну чесноту до іншої, Бог почне примножувати для вас свою благодать. Якщо ви будете додавати, Бог буде примножувати» [9, с. 244]. Інакше кажучи, сіяння добрих плодів по життю множить та зрощує належний християнський характер.

Висновки. Завершуючи концептуальний огляд значення розуму, характеру та особистості у вченні релігійної деномінації Церкви адвентистів сьомого дня, слід зазначити, що досліджені поняття, на думку адвентистів, є важливою складовою частиною процесу спасіння людини. Узагальнено позиція адвентистів щодо важливості розвитку та вдосконалення інтелектуальних та особистісних характеристик концептуально співпадає зі словами древнього філософа Конфуція, який одного разу сказав: «Посієш думку – пожнеш вчинок, посієш вчинок – пожнеш звичку, посієш характер – пожнеш долю». Якщо трактувати у форматі адвентистів, то формула виглядатиме так: не вкладатимеш у розвиток інтелекту (розуму) – не матимеш доброго характеру, не матимеш християнського характеру – втратиш спасіння. Такий взаємопов'язаний (есхатологічний) принцип впливає у вченні адвентистів із того, що вони переконані, що крім характеру людина нічого не зможе взяти із собою на небо. Саме тому його розвиток, удосконалення у постійних (конструктивних) взаємостосунках із Творцем є одним зі складників процесу спасіння людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Уайт Э. Разум, характер, личность. Заокский : Источник жизни, 2007. 812 с.
2. Стасюк О. Дело, которое за вас никто не сделает. Киев : Джерело життя, 2006. 320 с.
3. Уайт Э. Патриархи и пророки. Заокский : Источник жизни, 1994. 755 с.
4. Уайт Э. Свидетельства для церкви : в 9 т. Заокский : Источник жизни, 1996. Т. 5. 754 с.
5. Уайт Э. Желание веков. Заокский : Источник жизни, 1993. 835 с.

6. Характер. Глоссарий. Психологический словарь. URL: <https://www.psychologies.ru/glossary/21/harakter/> (дата звернення: 10.06.2021).
7. Уайт Э. Свидетельства для церкви : в 9 т. Заокский : Источник жизни, 1999. Т. 6. 482 с.
8. Уайт Э. Вести для молодежи. Заокский : Источник жизни, 1994. 465 с.
9. Уайт Э. Свидетельства для церкви : в 9 т. Заокский : Источник жизни, 1998. Т. 4. 657 с.
10. Уайт Э. Путь ко Христу. Заокский : Источник жизни, 2001. 126 с.
11. Уайт Э. Наглядные уроки Христа. Заокский : Источник жизни, 1995. 421 с.
12. Уайт Э. Свидетельства для церкви : в 9 т. Заокский : Источник жизни, 1997. Т. 1. 712 с.

REFERENCES

1. Uajt, E. (2007). *Razum, harakter, lichnost'* [Mind, character, personality]. Zaoksky: Istochnik zhizni [in Russian].
2. Stasyuk, O. (2006). *Delo, kotoroe za vas nikto ne sdelaet* [A deed that no one will do for you]. Kyiv: Dzherelo zhittya [in Ukraine].
3. Uajt, E. (1994b). *Patriarhi i proroki* [Patriarchs and Prophets]. Zaoksky: Istochnik zhizni [in Russian].
4. Uajt, E. (1996). *Svidetel'stva dlya cerkvi* (T. 5). [Testimonies for the Church]. Zaoksky: Istochnik zhizni [in Russian].
5. Uajt, E. (1993). *ZHelanie vekov* [Desire of Ages]. Zaoksky: Istochnik zhizni [in Russian].
6. *Harakter [Character]*. (n. d.). Glossarij. Psihologicheskij slovar'. [Glossary. Psychological Dictionary]. URL: <https://www.psychologies.ru/glossary/21/harakter/> [in Russian].
7. Uajt, E. (1999). *Svidetel'stva dlya cerkvi* (T. 6). [Testimonies for the Church]. Zaoksky: Istochnik zhizni [in Russian].
8. Uajt, E. (1994a). *Vesti dlya molodezhi* [Messages to Young People]. Zaoksky: Istochnik zhizni [in Russian].
9. Uajt, E. (1998). *Svidetel'stva dlya cerkvi* (T. 4). [Testimonies for the Church]. Zaoksky: Istochnik zhizni [in Russian].
10. Uajt, E. (2001). *Put' ko Hristu* [The path to Christ]. Zaoksky: Istochnik zhizni [in Russian].
11. Uajt, E. (1995). *Naglyadnye uroki Hrista* [Christ's Object Lessons]. Zaoksky: Istochnik zhizni [in Russian].
12. Uajt, E. (1997). *Svidetel'stva dlya cerkvi* (T. 1). [Testimonies for the Church]. Zaoksky: Istochnik zhizni [in Russian].

Kuryliak Valentyna Vasylivna

PhD,

Head of the Department of Philosophy, Theology and Church History

Ukrainian Institute of Arts and Sciences

14 Institut'skaya str., Bucha, Kyiv region, Ukraine,

Doctoral Student at the Department of Culturology and Philosophy

National University of "Ostroh Academy"

2 Seminarska str., Ostroh, Rivne region, Ukraine

orcid.org/0000-0001-5245-9700

MIND, CHARACTER AND PERSONALITY IN THE TEACHING OF THE SEVENTH-DAY ADVENTIST CHURCH (BASED ON THE WORKS OF ELLEN WHITE)

The urgency of the research problem is due to the significant level of interest in the study of human mental abilities, the formation of adaptive character and personality in general. The connection between religion and human character, which is revealed in the teachings of the Seventh-day Adventist Church, is interesting. Therefore, the purpose of the study is to comprehensively determine the importance of reason, character and personality, especially in establishing the level of their influence on the process of human salvation in the connotation of this religious denomination of Adventists. The study used the scientific method of analysis, which helped to abstract from the doctrinal teachings of Adventists

in general and focus on one of its components – the importance of reason, character and personality in the process of human salvation. This made it possible to distinguish the components of the mind, which according to Adventists include: memory, emotions, conscience, thinking, consciousness, etc., ultimately representing a holistic picture – the mind (intellect), character and the whole person.

Results of the research. *The concept and meaning of the term mind, which according to Adventists is an important component of the process of human salvation, has been studied. The position of Adventists on the importance of developing and improving intellectual and personal characteristics, which play an important role in the process of sanctification and salvation by man in extraterrestrial existence, is summarized. The so-called eschatological formula of Adventists has been established, which consists in the following: you will invest in the development of intellect (mind), you will not have a good character; you will not have a Christian character; you will lose salvation. The relationship between eschatological events and the principles of human (Christian) earthly life is determined. It is stated that according to the teachings of Adventists, a person will not be able to take anything with him to heaven except his character. That is why its development, improvement in constant (constructive) relationship with the Creator is one of the components of the process of salvation of man in the teachings of the Seventh-day Adventist Church.*

Key words: *mind, character, personality, salvation process, Seventh-day Adventist Church.*